

علامه شهید، آیت الله سید محمد باقر صدر، یکی از بزرگترین اندیشمندان مسلمان _ و به تعبیر امام خمینی(ره): «مغز متفکر اسلامی» _ در تاریخ اسلامی به ویژه در قرن چهاردهم هجری است.

ولادت

سید محمدباقر صدر در تاریخ ۲۵ ذوالقعدة ۱۳۵۳ قمری (۱۰ اسفند ۱۳۱۳ش) در شهر کاظمین عراق، به دنیا آمد. وی دومین فرزند خانواده بود. پدرش آیت الله العظمی سیدحیدر صدر و مادرش، دختر آیت الله شیخ عبدالحسین آل یاسین بود. چهار سال پس از او دختری با نام آمنه (بنت الهدی) به دنیا آمد که سرنوشت این برادر و خواهر از ولادت تا شهادت درهم آمیخته شد.

تحصیل علوم حوزوی

آیت الله سیدمحمد باقر صدر، در راه تحصیل علوم دینی از همان ابتدای نوجوانی تلاش کرد. بخشی از سطوح را نزد برادرش آموخت. دوره عالی فقه و اصول را نزد سید ابوالقاسم خویی و شیخ محمدرضا آل یاسین گذراند. فلسفه اسلامی (اسفار ملاصدرا) را از صدرا بادکوبه‌ای آموخت و در کنار آن فلسفه غرب و نظرات فلاسفه غیرمسلمان را هم فراگرفت. گفته می‌شود وی در درس علامه جعفری در این زمینه شرکت کرده است. همچنین بسیاری از کتاب‌های درسی فقه و اصول را که طلاب حوزه در طول چند سال نزد استادان بزرگ می‌خوانند، بدون استاد مطالعه کرد و بدین گونه درس‌های دوره سطح را در مدتی کوتاه گذراند. شهید صدر در فلسفه، اقتصاد، منطق، اخلاق، تفسیر و تاریخ نیز مطالعه و تحقیقاتی داشت. وی را می‌توان بنیانگذار منطق استقرائی در حوزه دانست. آیت الله سیدمحمدباقر صدر در کنار تحصیل، به آموزش و تدریس علوم مختلف به خواهر کوچکش؛ آمنه بنت الهدی پرداخت.

مرجعیت

دستیابی آیت الله شهیدصدر به درجه اجتهاد و فقاہت، پیش از بلوغ شرعی در تاریخ شیعه بی سابقه بود. همچنین مرجعیت این فقیه جوان و تقلید مردم عراق و دیگر بلاد عربی از او نیز بسیار حایز اهمیت بود. زیرا او پیش از رسیدن به چهل سالگی از مراجع بزرگ جهان اسلام محسوب می‌شد.

با قرآن در صحنه

از کارهای شگفت انگیز آیت الله صدر برای بیداری مردم عراق و آماده کردن آنها برای قیام و برگزاری تفسیر موضوعی قرآن بود. آن هم بعد از تعطیل کردن درس خارج فقه!

در حوزه علمیه نجف کمتر دیده شده بود که یک مرجع تقلید تفسیر قرآن بگوید آن هم به جای درس خارج فقه، که این بیشتر مایه تعجب دیگران می‌شد. به طوری که برخی از شاگردان او، در این باره از وی سوال کردند او جواب داد:

«برای من تدریس و تألیف و تحقیق، صورت حرفه و هدف در زندگی ندارد، بلکه ادای وظیفه شرعی به هر نحو ممکن برای من از همه چیز مهم تر است. امروز در این برهه از تاریخ اسلام و مسلمین، که انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی پیروز شده و پوزه قدرتهای شیطانی شرق و غرب را به خاک مالیده و امت اسلام را در سرتاسر دنیا بیدار کرده است، من وظیفه خود می‌دانم که با تفسیر قرآن، افکار مردم مسلمان عراق را آگاه و آرمانهای انقلابی اسلام را مطرح نمایم و با بیان مفاهیم شورآفرین، حماسی و اجتماعی قرآن کریم، دلها را برای پیوستن به انقلاب اسلامی ایران آماده کنم..... از طرفی، درس خارج فقه و اصول، بیش از حد لازم در حوزه گفته می‌شود، اما جای تفسیر قرآن سخت خالی است!»

درس تفسیر قرآن جنب و جوشی در میان توده مردم به وجود آورده بود. حکومت صدام از این پدیده خجسته اسلامی، به وحشت افتاد و برای جلوگیری از هر گونه تحرک، در یک حمله همه جانبه همه نمایندگان آیت الله صدر را در تمام شهرهای

کشور دستگیر و زندانی کرد. شهید صدر روز ۱۶ رجب ۱۳۹۹ را روز اعتراض و اظهار انزجار از اعمال ظالمانه رژیم اعلام کرد. مردم به اطاعت رهبر و مرجع تقلید خود برخاستند، دست از کارهای خود کشیدند، بازارها را تعطیل کردند و برای بیعت با رهبرشان به خانه او شتافتند... همان شب آیت الله صدر دستگیر و روانه بغداد شد. در سازمان امنیت بغداد، از او خواستند که دست از پشتیبانی انقلاب اسلامی بردارد و مردم عراق را تحریک نکند. اما شجاعانه جواب داد .

«من یک مسلمانم و در برابر سرنوشت همه مسلمانان جهان _ و نه تنها عراق و ایران _ مسئولم باید به وظیفه شرعی خود عمل کنم و وظیفه شرعی منحصر به ایران و عراق نیست. حمایت از انقلاب اسلامی ایران و رهبری آن هم، یک وظیفه شرعی است!»

همان روز بنت الهدی، به ایراد یک سخنرانی در حرم امام علی (ع) پرداخت و از مردم خواست که به خیابانها بریزند و در مقابل دستگیری آیت الله صدر، به رژیم بعثی اعتراض کنند. همینگونه نیز شد و رژیم برای ایجاد آرامش و جلوگیری از گسترش اعتراض مردم، مجبور شد که آیت الله صدر را آزاد کند.

فعالیت های اجتماعی

- تاسیس حزب الدعوه در سال ۱۳۷۷ هجری قمری
- همکاری با جماعه العلماء در نجف
- انتشار مجله الاضواء در سال ۱۹۶۱ میلادی

دستگیری آیت الله سیدمحمد باقر صدر

در سال ۱۳۹۲ قمری، رژیم بعث عراق، دستگیری و شکنجه مبارزان مسلمان را افزایش داد. شهید آیت الله صدر، که از رهبران مبارز مسلمان بود و به نفع اسلام و مسلمین تبلیغ می کرد، بر اثر بیماری در بیمارستان بستری شد. اما حکومت عراق، در بیمارستان هم ایشان را رها نکرد و بر آن شد که ایشان را دستگیر کند. ابتدا بیمارستان را محاصره کرده و سپس آیت الله صدر را با همان بیماری و ضعف، به بخش زندانیان بیمارستان کوفه برد. مدتی نگذشت که مردم مسلمان با اجتماع و اعتراض به دستگیری ایشان، سبب آزادی آیت الله صدر ایشان شدند.

شهادت

رژیم بعث عراق، در تاریخ ۱۶ فروردین ۱۳۵۹، آیت الله سیدمحمدباقر صدر و خواهرش بنت الهدی را دستگیر و به بغداد برد. رئیس سازمان امنیت کشور عراق، آیت الله صدر را به مرگ تهدید کرد و از ایشان خواست که چند کلمه برضد انقلاب اسلامی ایران بنویسد تا از مرگ نجات یابد. اما آیت الله صدر مخالفت کرد و گفت: «من آماده شهادتم.» آن گاه این خواهر و برادر مجاهد و عالم را به شکنجه گاه بردند و به شهادت رساندند. سرانجام در تاریخ ۱۹ فروردین ۱۳۵۹، در نیمه های شب جنازه آن دو شهید را به خانواده شان تحویل دادند. پس از این اتفاق سید روح الله خمینی در پیامی ۳ روز عزای عمومی را برای شیعیان اعلام کرد.

آثار علمی شهید آیت الله صدر

اگر چه شهید آیت الله سیدمحمدباقر صدر، همواره در سنگر جهاد و مبارزه بود، با این وجود، ۲۲ اثر از او به جای مانده که مهم ترین آنان عبارتند از:

- ۱- فَدَکُ در تاریخ.
- ۲- نهایت اندیشه در علم اصول.
- ۳- فلسفه ما.
- ۴- اقتصاد ما.
- ۵- فتوای روشن.
- ۶- بانک بدون ربا در اسلام.